

SPARA, INVESTERA & LÅNA

GILLA DIN
EKONOMI

”

Vi har alla olika förutsättningar när det kommer till vår privatekonomi. Men det hindrar oss inte från att ha drömmar och mål om vad vi vill uppnå i framtiden. Det kan exempelvis handla om att skapa en trygghet i vardagen genom en buffert, att känna ekonomisk självständighet i våra relationer eller att kunna köpa det där sommarhuset vi fantiserat om så länge. Gemensamt för dessa drömmar är att det ofta behövs ett sparande, och i vissa fall även ett lån, för att kunna uppnå dem.

I den här broschyren har vi samlat fakta och inspiration som kan hjälpa dig till ett givande sparande och även ge dig kunskap och insikter om vad som är bra att tänka på ifall du någon gång skulle behöva låna. Vi kommer bland annat gå in på hur du kan tänka kring olika typer av sparande, hur du kan välja att investera dina pengar, vilka olika typer av lån som finns och vad som är bra att tänka på innan du lånar.

Ett särskilt fokus för denna broschyr är även att visa hur du kan spara och investera dina pengar långsiktigt och får dem att växa över tid. Det är nämligen inte hur mycket du lägger undan, utan snarare hur ofta

och hur länge du sparar, som kommer göra störst skillnad i slutändan. Vi kommer i avsnittet om långsiktigt sparande bland annat visa varför det är en bra idé att komma igång så snart som möjligt med ditt sparande och hur detta kan utvecklas över tid. Det bästa sparandet är det sparandet som faktiskt blir av och tänk på att även ett litet belopp kommer med tiden att växa till ett betydande belopp.

Viktigt att komma ihåg är att oavsett om det gäller att spara, investera eller låna så är det dina förutsättningar, tankar och mål som styr. Genom att reflektera kring var man står i dag är det lättare att sätta en riktning för framtiden. Lika mycket som konkreta tips och fakta är centralt i denna broschyr är det dina tankar om framtiden som bör vara i fokus. Vi tycker att alla människor, oavsett förutsättningar, förtjänar att ha tillräckligt med kunskap för att öka chansen att uppnå sina mål i livet och minska risken att få ekonomiska problem. Det är därför vår förhoppning att denna broschyr ska hjälpa dig att ta ett steg i rätt riktning mot just dina drömmar och en tryggare ekonomisk framtid. ”

Markus Mild
Nasdaq

Arturo Arques
Swedbank

Emma Persson
Länsförsäkringar

Felicia Schön
Avanza

Fredrik Bonthron
Svensk Värdepappersmarknad

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SPARA.	6
Olika typer av sparande	9
Att spara långsiktigt – möjlighet till att kunna få högre avkastning	12
Avgifternas betydelse	14
 INVESTERA.	 18
Förstå vad du investerar i	21
Olika typer av konton	26
Rådgivning	28
Genom ditt investerande har du möjlighet att påverka . . .	30
 LÅNA	 35
Olika typer av lån	38
Att tänka på när du lånar pengar	44
 LÄNKTIPS.	 46

SPARA

Ett sparande ger dig både en trygghet och ökade möjligheter att leva det liv du vill. Men det är viktigt att veta när du behöver dina pengar – det är bara så du kan ge dem goda förutsättningar att växa. I detta avsnitt går vi först igenom varför man behöver spara och vem som behöver ett sparande. Slutligen går vi igenom vad du bör tänka på när du sparar.

VARFÖR BEHÖVS ETT SPARANDE?

Genom att spara ökar dina möjligheter att leva det liv du själv vill leva. Ett sparande kan vara betydelsefullt för dig vid flera olika tillfällen och livssituationer, till exempel om du får barn, separerar eller om något oförutsett händer. Det ger dig också möjligheten att göra den där drömresan, byta karriär eller lämna en situation du inte trivs i. Dessutom gör du ditt framtida jag en stor tjänst genom att redan ha sparat ihop till din framtida konsumtion, då slipper du låna pengar vilket gör din framtida konsumtion billigare. Får du även lite avkastning på ditt sparande kan du konsumera mer i framtiden än om du konsumerat i dag.

VEM BEHÖVER SPARA?

Ett sparande behövs i alla livets situationer. Fram till att du är ungefär 20 år kanske sparandet handlar om att få ihop pengar till insatsen i ett framtida boende. Eller så handlar det om att ta körkort eller finansiera studier utomlands. Från 20-årsåldern kanske sparandet handlar om att kunna fullfölja en dröm. När du är i 30-årsåldern behövs eventuellt ett sparande för att bygga upp en buffert, köpa en bil eller flytta till en större bostad. Senare i livet kanske sparandet handlar om att ge sig själv möjligheten att byta bana i livet. Det kan handla om ett karriärsbyte, ett livsstilsbyte eller att lämna en relation. Oavsett livssituation behöver alltså de allra flesta personer ett sparande för framtiden.

HUR SPARAR MAN?

För att det ska vara möjligt att börja spara behöver du få en överblick av din ekonomi genom att göra en budget över dina inkomster och utgifter. Det finns mängder av knep för att minska på sina utgifter men det första, största och viktigaste steget är att skaffa sig en överblick.

Läs gärna mer i Gilla din ekonomis broschyr **Budget, betala och försäkra:** gilladinekonomi.se/privatekonomi/budget-betala-forsakra

När du fått koll på din ekonomi kommer vi till det roliga: Att sätta upp ditt sparande. Att spara är enkelt, det viktigaste och kanske svåraste är att komma igång. Hur man väljer att spara är så klart upp till var och en. Dessutom kan ett sparbehov variera över tid. Men oavsett hur just ditt sparbehov ser ut kan det vara bra att dela upp sparandet i olika delar.

ATT MÅNADSSPARA – ETT SPARANDE SOM FAKTISKT BLIR AV

Oavsett hur du väljer att spara är alltid det bästa sparandet det som faktiskt blir av. Ett bra sätt att se till att sparandet verkligen blir av är att ha en stående överföring från till exempel ditt lönekonto till ett sparkonto. Då behöver du inte tänka på det och du vet att sparandet verkligen blir av.

Tips på hur du kan öka månadssparandet

1. Börja spara en mindre summa varje månad, pengar som knappt märks att du lägger undan. Börja exempelvis med 50 kronor.
2. Spara pengarna på ett särskilt konto och gärna direkt efter att du fått din lön varje månad, så saknar du dem mindre i vardagen.
3. Öka beloppet med exempelvis 50 kronor varannan månad. Efter ett år sparar du nu 300 kronor varje månad och har på kontot samlat ihop 2 100 kronor. Låter det för lätt och du har en starkare ekonomi, kan du istället börja med 500 kronor per månad och sedan öka sparandet med 500 kronor varannan månad. Efter ett år har du 21 000 kronor på kontot.
4. Ett bra tillfälle att öka sparandet är att spara halva summan av nästa löneökning. Det är ju pengar som du har klarat dig utan tidigare.

OLIKA TYPER AV SPARANDE

BUFFERT – EN VIKTIG GRUND I DITT SPARANDE

En buffert är något som alla behöver. Det är din krockkudde mot alla oförutsedda utgifter som kan dyka upp. Då bufferten är din egen försäkring för livets alla oväntade händelser är det också denna del i sparandet som är absolut viktigast.

Hur stor buffert du behöver beror på din livssituation. Lever du ensam i en hyresrätt och med fast anställning kanske bufferten inte behöver vara så stor. Har du däremot familj och äger både hus och bil behöver bufferten vara större. Och så finns det alla variationer där emellan. Du får helt enkelt själv fundera över hur stor din krockkudde behöver vara. En bra utgångspunkt kan ändå vara ungefär två månadslöner efter skatt eller ett belopp som motsvarar tre månader av nödvändiga levnadskostnader.

Då en buffert är tänkt för oväntade händelser ska den inte placeras på börserna då den kan gå både upp och ned på kort tid. Bäst är helt enkelt att ha bufferten på ett sparkonto, gärna med lite ränta.

Då det kan vara svårt att låta bli bufferten kan det vara en god idé att placera den hos en bank där du inte har ditt lönekonton. Tar det längre tid att komma åt sina pengar är chansen större att man drar sig för att ta ut dem.

Bufferten

- Din egna livssituation styr.
- Bör vara cirka två månadslöner efter skatt eller ett belopp som motsvarar tre månader av nödvändiga levnadskostnader.
- Ska användas till oväntade utgifter och därför placeras på ett sparkonto.

DEN FINANSIELLA LIVBOJEN

En del i ditt sparande kan ses lite som en finansiell livboj. Det är ett sparande som du behöver för att kunna lämna en livssituation du inte trivs i. Det kan till exempel handla om att göra ett karriärsbyte eller lämna en relation. Just detta sparande är viktigt att det knyts till dig genom ett äktenskapsförord så att du till exempel vid en bodelning inte behöver dela detta med din partner. Det kan vara svårt att veta hur nära till hands man behöver sin livboj men generellt kan det vara bra att ha så låg risk som möjligt och därför ha sparandet på ett sparkonto.

Livbojen

- Är din extra säkerhet, utöver bufferten, för att kunna leva det liv du själv vill.
- Om du är gift är det viktigt att du knyter sparandet till dig själv genom ett äktenskapsförord.
- Om du känner att du kommer att behöva din livboj inom en snar framtid bör du dra ner på risken i sparandet.

MÅLSPARANDE – FÖR ATT FÖRVERKLIGA EN DRÖM

Den kanske roligaste delen i ett sparande utgörs av målsparandet. Det kan till exempel vara att i framtiden bo som man vill där man vill, att kunna göra en drömmresa eller kanske köpa en segelbåt. Beroende på när du vill nå ditt mål kan ett målsparande vara både på börser och på ett sparkonto. Hur du väljer att placera dina pengar beror alltså mycket på när du tänker att du ska uppnå ditt mål och i nästa avsnitt kommer vi gå igenom vad det innebär att spara långsiktigt.

Tänk också på att om ditt målsparande går in i en bostad fortsätter sedan, i de flesta fall, sparandet i form av amortering. Amortering sänker din räntekostnad och din räntekänslighet vilket kan vara bra i händelse av stigande bolåneräntor. Om du har en hög skuldsättning,

både i relation till bostadens värde och din inkomst, kan det vara klokt att prioritera amortering på bolånet.

För att motivera dig att nå ditt mål finns det flera sparaktörer som utvecklats kring sparmål där du till exempel kan döpa ditt mål till något särskilt och enkelt följa hur ditt sparande utvecklas.

Målsparandet

- Använd ett målsparande för att kunna fullfölja dina drömmar billigare.
- Använd gärna sparmål eller andra tjänster för att motiveras att fortsätta sträva mot ditt mål.
- Ett målsparande kan ske både på börserna och på ett sparkonto, det är när du vill uppnå ditt mål som styr hur pengarna ska placeras.

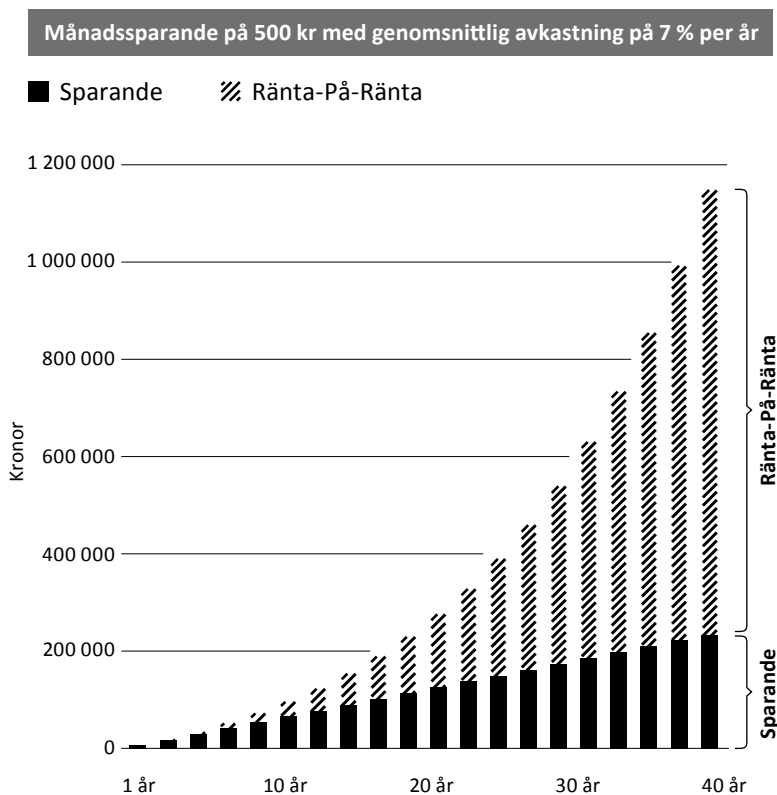
ATT SPARA LÅNGSIKTIGT – MÖJLIGHET TILL ATT KUNNA FÅ HÖGRE AVKASTNING

När du sparar långsiktigt är tid och avkastning dina bästa vänner. För att få ett framgångsrikt sparande gäller alltså att inte ha för bråttom utan att ha en realistisk förväntan om att sparandet växer över tid. Exempel på långsiktiga sparanden är målsparandet för framtiden, pensionssparande och barnsparande. För sparanden med längre tidshorisont än fem år passar det alldeles utmärkt att ha dessa placerade på börsen (läs mer om detta i kapitlet Investera). Om du dessutom behåller lugnet och inte agerar på börsens tillfälliga upp- och nedgångar har du lagt en stadig grund för ett långsiktigt och hållbart sparande. Trots kraftiga svängningar har Stockholmsbörsen historiskt avkastat mer än sju procent i snitt per år. Tillsammans med den så kallade ränta-på-ränta-effekten ger du dina sparpengar en bra chans att växa över tid. Vi ska nu titta närmare på vad denna effekt kan innebära för ditt långsiktiga sparande.

RÄNTA-PÅ-RÄNTA EFFEKTEN

Förutsätt att du har sparat 10 000 kronor på ett sparkonto som ger dig 2 procent ränta under ett år så kommer du i slutet av året att ha 10 200 kronor. Om du låter pengarna ligga kvar på kontot kommer räntan, eller den så kallade avkastningen, på pengarna att beräknas på 10 200 kronor, så att du i slutet av år två har 11 404 kronor. Du har helt enkelt fått ränta på både ditt sparande och på räntan du fått från året tidigare. Samma gäller vid en investering i exempelvis en aktiefond där du får avkastning genom att värdet på fonden växer över tid.

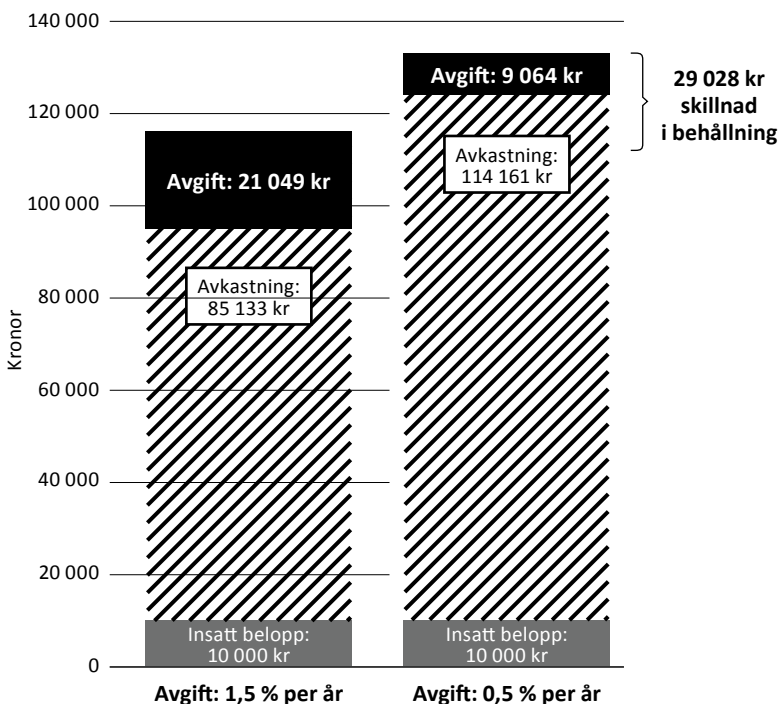
I exemplet nedan ser du hur ett månadssparande på 500 kronor växer på lång sikt med en genomsnittlig årlig avkastning på sju procent med hjälp av ränta-på-ränta effekten. Om pengarna investeras i en bred aktiefond (läs mer i kapitel Investera) är detta en rimlig avkastning sett till hur börsen utvecklats historiskt på lång sikt. Tänk dock på att börsen kan gå både bättre och sämre än detta och svänga kraftigt under kortare perioder.

AVGIFTERNAS BETYDELSE

Liksom att tid och avkastning är dina bästa vänner när det kommer till sparande är höga avgifter något du ska försöka undvika. Det gäller inte minst när du sparar långsiktigt. Det är därför en bra idé att jämföra de avgifter som tas ut om du exempelvis väljer att spara i en aktiefond.

Exemplet nedan visar hur en engångsinsättning på 10 000 kronor, med en årlig genomsnittlig avkastning på 7 procent, påverkats av avgifter efter 40 års tid. En skillnad i årlig avgift på 1 procent ger i slutändan 29 028 kronor mindre på kontot efter denna tid. Detta eftersom du både betalat mer i avgifter samt att dessa varje år ätit upp en del av den potentiella avkastningen i form av ränta på ränta effekten.

INFLATIONEN PÅVERKAR DITT LÅNGSIKTIGA SPARANDE

Något som kan ha betydelse för ditt sparande över tid, förutom värdeutveckling och avgifter, är det som kallas för inflation. Detta innebär att pengars värde urholkas i takt med att den generella prisnivån stiger i samhället. En liter mjölk kostar exempelvis inte lika mycket idag som den gjorde för 50 år sedan. Inflationen har urgröpt värdet på våra pengar vilket lett till att vi idag får mindre mjölk för samma mängd pengar. Om vi vill ha lika mycket mjölk som för 50 år sedan så behöver vi helt enkelt betala mer.

Detta påverkar även ditt sparande eftersom inflationen i samhället innebär att dina sparade pengar minskar i köpkraft över tid. Det är därför bra att tänka på att inte ha allt för mycket pengar liggandes på ett konto som inte ger någon, eller väldigt låg ränta, under längre perioder då inflationen påverkar hur mycket du kan handla för de sparade pengarna i framtiden.

Det handlar om att både bevara värdet, alltså köpkraften, på ditt sparande och att få en god avkastning över tid som också ökar köpkraften.

SE ÖVER DITT SPARANDE

Liksom att du i starten bestämde dig för hur du ville sprida på risken i ditt sparande bör du efter en tid se över hur sparandet utvecklats.

**1970 KOSTADE
1 LITER MJÖLK
1 KRONA**

**2023 KOSTADE
LITER MJÖLK
14 KRONOR**

Kanske har en region eller bransch vuxit särskilt bra. Det är så klart trevligt men det innebär samtidigt att denna region eller bransch nu utgör en större andel av ditt totala sparande och att risken för dina investeringar nu ser annorlunda ut. Då kan det vara läge att göra en så kallad rebalansering, alltså att vikta om sparandet i portföljen så det mer liknar den fördelning du valde från början genom att minska lite grann i det sparande som vuxit mest. Tycker du att detta känns krångligt finns det hos de flesta sparaktörer olika typer av fondlösningar som sköter rebalanseringen åt dig. Men som i allt annat sparande är det viktigt att du undersöker vad detta kostar och om det priset är värt att betala för dig.

Vill du inte aktivt följa upp hur ditt sparande har utvecklats över tid kan det vara lämpligt att spara i en billig global indexfond. Då sprider du på ett enkelt och billigt sätt ut din risk över flera marknader (även om de flesta globalfonder har en tydlig tyngd i amerikanska storbolag).

SAMMANFATTNING

- Det är din sparhorisont som styr hur du bör spara. Om du behöver pengarna inom fem år är det en god idé att ha dem på sparkonto, gärna med lite ränta. Ska du ha dem om mer än fem år kan du gott låta dem jobba för dig på börsen.
- Genom att spara ett visst belopp varje månad får du ett sparande som verkligen blir av.
- Om du väljer att månadspara i fonder eller aktier kommer du att köpa i både upp- och nedgång och sprider därmed ut dina risker.
- Om du inte har ett sparande som sköter sig självt, tänk då på att du någon gång per år behöver göra en rebalansering av ditt sparande för att du inte ska få för hög risk mot en enskild del av marknaden.

INVESTERA

Den som sparar i dag kan spendera desto mer imorgon. Till skillnad från det sparande som görs för att skapa en ekonomisk buffert i vardagen ska investeringar ses mer långsiktigt och skapa ekonomisk trygghet för att kunna fullfölja mål och drömmar i framtiden. Det vanligaste sättet att investera sina pengar är genom att köpa värdepapper i form av aktier eller fonder. Valet av vad du investerar i är beroende av när pengarna är tänkta att användas och vilken risk du är villig att ta. Olika värdepapper erbjuder nämligen olika möjligheter till avkastning i förhållande till den risk investeringen innebär. Utöver risken bör valet av sparform också anpassas efter intresse och den tid man har att avsätta för att skaffa sig kunskap om investeringen.

Det finns ett antal grunder som är viktiga att ha koll på och förhålla sig till innan man väljer att investera. Dessa kan ha stor betydelse för ditt val av investering. Det är också viktigt att själv fundera över hur man tänker och känner kring sitt investerande.

TILL VAD OCH NÄR INVESTERAR DU?

Vilket mål har du med din investering och när vill du uppnå detta?

Tidshorizonten är viktig vid valet av investering. En investeringsform med högre risk kan ge högre avkastning. Men den högre risken medför samtidigt att värdet på investeringen riskerar att variera mer, både upp och ner. När du placerar långsiktigt får dessa svängningar på kort sikt inte lika stor betydelse och därför lämpar sig investeringar med högre risk bättre för den som är långsiktig i sitt sparande än för den som behöver pengarna inom några år. Om pengarna behövs på kort sikt är det typiskt sett bättre att spara dem på ett sparkonto där pengarna inte riskerar att minska i värde.

RISK OCH RISKSPRIDNING

Risk och avkastning går hand i hand. Ju högre risk du tar desto högre kan avkastningen potentiellt bli, men en hög risk kan också innebära att din investering minskar i värde. Risk i detta sammanhang avser hur mycket värdet på investeringen kan förväntas variera över tid. Ju högre risk, desto större variation, och tvärtom. Hur stor risk du kan ta beror utöver tidshorisonten också på din egen riskvilja. Blir du lätt oroad om värdet på dina investerade sparpengar under en period minskar bör du välja en mindre riskfylld investering, men då får du sannolikt också nöja dig med en lägre avkastning. Du kan exempelvis sätta pengarna på ett sparkonto hos banken och eftersom du då tar en lägre risk betalar banken dig en låg ränta. Risken när du investerar på aktiemarknaden är högre, eftersom priset kan gå både upp och ner. På lång sikt har börser dock i genomsnitt gått upp och det är därför som du kan välja att investera med högre risk om du investerar på lång sikt.

Lägg inte alla ägg i samma korg. Även om börser hittills alltid har stigit över tid totalt sett kan dina enskilda investeringar utvecklas olika beroende på vad du investerat i. Därför är det klokt att sprida dina investeringar i olika värdepapper, länder, branscher och bolag. Genom att göra det kan du minska den påverkan som bolagsspecifika händelser, problem för en viss bransch eller oro i enskilda delar av världen får på dina investeringar.

Spara regelbundet. Genom att spara regelbundet minskar du påverkan som plötsliga svängningar får på dina investeringar. Ett regelbundet månadssparande i exempelvis aktier eller fonder gör att du sannolikt kommer investera när priset är både högt, lågt och däremellan utan att behöva oroa dig lika mycket för när det är rätt läge att investera dina pengar.

FÖRSTÅ VAD DU INVESTERAR I

Oavsett vad du köper är det bra att veta vad du får för pengarna. Ska du köpa en ny bil väljer du troligtvis en som motsvarar dina behov och önskemål och som du tycker är värd pengarna. Det är viktigt att tänka på samma sätt när det kommer till investeringar. Vare sig det gäller aktier, fonder eller andra värdepapper är det viktigt att förstå vad det är du köper, bland annat för att du inte ska ta högre risk än vad du är beredd på. På samma sätt är det viktigt att du förstår hur mycket du betalar i avgift för din investering eftersom det har betydelse för värdet den dag du ska använda pengarna. Förstår du vad du investerar i är chanserna större att du blir nöjd med din investering. Nu ska vi därför gå igenom de vanligaste typerna av värdepapper som du kan välja för att investera dina pengar.

VAD ÄR VÄRDEPAPPER?

Ett värdepapper kan ses som ett bevis på ägande av en tillgång. Det kan exempelvis röra sig om aktier, fonder, obligationer eller andra mer komplexa finansiella instrument. Den som investerar i värdepapper ger sitt sparande en bättre chans att växa på sikt men riskerar också att det investerade kapitalet sjunker i värde. Nu ska vi gå igenom de vanligaste typerna av värdepapper och vad de innebär för dig som investerare.

AKTIER

Aktier är ägarandelar i företag som är registrerade som aktiebolag. Genom att köpa aktier i ett företag blir du delägare i det. Aktier kan ges ut när företaget bildas, eller för att finansiera företaget när nytt kapital behövs för driva eller utveckla det vidare. Som aktieägare har du ett antal rättigheter, som att exempelvis rösta om beslut som tas upp på företagets bolagsstämma samt möjlighet att få ta del av företagets eventuella vinst. Alla aktiebolag får inte sälja sina aktier till vem som helst. För att ett aktiebolags aktier ska kunna köpas och säljas av allmänheten på börsen måste det vara ett så kallat publikt aktiebolag.

Aktiebolag kan dela ut delar av sin vinst till aktieägare i form av aktieutdelning och det sker oftast en gång per år. Den avkastning som utdelningen utgör är ofta inte mer än några procent per år och utgör endast en del av den totala avkastning aktieägande kan innebära. Har företaget en gynnsam utveckling under en längre tid blir troligen fler personer än du intresserade av företaget och vill bli delägare. Det kan göra att priset på dina aktier stiger. Som aktieägare får du då möjlighet att sälja dina aktier dyrare än du köpte dem och den vinst som skapas är den andra delen av avkastningen som ditt aktieäggande kan ge.

FONDER

En fond kan ses som en korg fylld med olika värdepapper. Denna samling värdepapper ägs gemensamt av dig och andra som investerat i fonden, ni är tillsammans fondandelsägarna. Fonder har olika risknivåer och placeringsinriktningar. Beroende på din riskvilja och den avkastning du eftersträvar finns det olika sorters fonder du kan spara i. En fond kan innehålla aktier (aktiefonder), räntepapper i form av obligationer och certifikat (räntefonder), både aktier och räntepapper (blandfonder) eller andra finansiella instrument och tillgångsslag (specialfonder såsom hedgefonder). Eftersom en fond placerar i många olika instrument så ger det dig en större riskspridning än att investera i exempelvis enstaka aktier. Avkastningen som en fond ger, beror på den gemensamma utvecklingen av de värdepapper som fonden investerat i.

Som fondandelsägare betalar du vanligtvis en årlig avgift för din investering. Denna avgift kan skilja sig betydligt mellan olika fonder och det är därför viktigt att jämföra. Varje fond ska enligt lag ha ett faktablad med den mest väsentliga informationen som bland annat placeringsinriktning, risk/avkastningsprofil, historisk avkastning och avgifter. Fonder är ofta ett bra och lättillgängligt alternativ för den som önskar månadsspara och investera pengar långsiktigt. Läs Gilla din ekonomis broschyr **Fonder** om du vill veta mer om fonder och att investera i fonder: gilladinekonomi.se/privatekonomi/spara-investera-lana

Vad är börsen?

Handel av aktier sker vanligtvis på en så kallad aktiebörs (reglerad marknad). På börsen kan befintliga aktieägare av olika företags aktier (säljare) och nya ägare (köpare) genomföra transaktioner utan att mötas fysiskt. Börser omgärdas av omfattande regler kring informationsgivning och övervakning så att de som handlar ska känna förtroende och få tillgång till nödvändig information. I Sverige har två företag tillstånd från Finansinspektionen att driva börs; Nasdaq (Stockholmsbörsen) samt NGM (Nordic Growth Market). Aktier kan också handlas på så kallade handelsplattformar, MTF (Multilateral Trading Facility). Dessa har liknande krav som börser, men kraven är mindre omfattande vilket möjliggör för handel av mindre företag samtidigt som handeln av aktierna i dessa företag ofta inte är lika omfattande.

OBLIGATIONER

En obligation är en typ av lån och genom att köpa obligationer blir du långivare till den som gett ut obligationen. Villkoren för lånet finns i det skuldebrev som du blir ägare till genom att köpa obligationer. Låntagaren kan vara till exempel staten eller ett företag. När staten lånar pengar kallas det statsobligationer, och när ett företag gör det kallas det företagsobligationer. Obligationer har olika löptider, det vill säga den tid som pengarna lånas ut på, och avkastningen betalas i form av ränta på det utlånade beloppet. Normalt varierar löptiden mellan två och tio år. Om löptiden är kortare än ett år kallas skuldebrevet för certifikat i stället för obligation.

Vid löptidens slut förfaller obligationen och lånet återbetalas vilket i normalfallet innebär att långivaren får tillbaka hela sin ursprungliga investering, utöver den ränta som erhållits. En risk som innehavaren av en obligation tar är om den som gett ut obligationen får problem att betala tillbaka. Om det är ett företag kan det handla om att företaget går i konkurs och då inte kan fullgöra återbetalningen för obligationen. Förutom denna så kallade kreditrisk, påverkas investeringar i obligationer också av marknadsrisken, det vill säga risken för att värdet på obligationen minskar på grund av ränteläget eller på grund av osäkerhet och händelser i omvärlden.

ANDRA VÄRDEPAPPER

Vid sidan av aktier, obligationer och fonder finns det en mängd andra värdepapper och mer komplexa finansiella produkter som är utformade för att ge privatpersoner tillgång till olika typer av placeringar och investeringsstrategier. Exempel på mer komplexa produkter kan vara kryptovalutor, derivat, certifikat, CFD-kontrakt och strukturerade produkter. Även om dessa investeringsprodukter kan ge dig som investerare möjlighet att investera i alternativa och populära tillgångar är de ofta förknippade med en betydligt högre risk. Dessa investeringsprodukter kräver därför en högre kunskapsnivå och erfarenhet för att kunna utvärdera och bedöma riskerna, hur de fungerar, kostnaderna och den potentiella avkastningen. För att stärka kundskyddet krävs därför att banker och värdepappersbolag gör en passandebedömning av dig som kund för att kunna bedöma din lämplighet att handla med dessa värdepapper. Det är viktigt att du som investerar alltid är insatt i vilken typ av värdepapper eller finansiell produkt du investerar i och vilken risk detta innebär.

OLIKA TYPER AV KONTON

Det finns olika typer av konton som kan användas för att genomföra och förvara investeringar i Sverige. De tre vanligaste typerna är; värdepappersdepå, investeringssparkonto (ISK) och kapitalförsäkring. Vanligen erbjuds dessa kontotyper via traditionella banker, nätbanks, försäkringsbolag, försäkringsförmedlare och andra värdepappersbolag. Beroende på vilket alternativ du väljer beskattas du på lite olika sätt och det finns också andra aspekter att känna till om de olika alternativen.

VÄRDEPAPPERSDEPÅ

Om du investerar och äger värdepapper via en värdepappersdepå måste alla försäljningar, utdelningar och vinster tas upp i deklarationen. Det gör du via deklarationen året efter att du sålt dina värdepapper. Du betalar 30 procent skatt på utdelningar och på eventuell vinst som du gör när du säljer värdepapper. Gör du förluster får du kvitta dem mot utdelningar och vinster. Du betalar endast skatt om du sammanslaget sålt värdepapper med vinst.

INVESTERINGSSPARKONTO

Om du äger värdepapper på ett investeringssparkonto (ISK) betalar du automatiskt en årlig schablonskatt på hela ditt innehav. I slutet av varje kvartal sker en avräkning av vilket värde som finns på kontot och den årliga skatten baseras sedan på dessa värden oavsett om de ökat eller minskat i värde. Skattesatsen är baserad på ränteläget i form av svenska statens upplåningsränta. Eftersom du inte behöver rapportera in vinster, utdelningar och förluster till Skatteverket ses ISK ofta som ett fördelaktigt alternativ för privatpersoner som vill komma igång med sina investeringar. På Skatteverkets webbplats. skatteverket.se kan du läsa mer om aktuella skattesatser och beräkningar för ISK.

KAPITALFÖRSÄKRING

Kapitalförsäkring fungerar på ungefär samma vis som ISK, men rent formellt äger man inte värdepapperna själv utan det gör försäkringsbolaget som tillhandahåller kapitalförsäkringen. Det medför att man inte har någon rösträtt som aktieägare. Kapitalförsäkring skiljer sig också från ISK genom att beskattning av utdelningar på utländska innehav går till på ett annat sätt, och genom att man vid kapitalförsäkring kan ange en förmånstagare vilket innebär att man kan utse en person som får värdet av försäkringen om man går bort. Ibland erbjuds kapitalförsäkring som en lösning för exempelvis privat pensionssparande eller barnsparande. Detta medför dock ofta att avgifter tas ut för kapitalförsäkringen så var noga med att se över eller fråga om detta.

RÅDGIVNING

Om du vill ha hjälp eller råd när det kommer till investeringar finns det finansiella rådgivare som jobbar med detta. Deras råd ska utgå från din ekonomi och det finns särskilda regler för finansiell rådgivning som är till för att skydda dig som konsument. Rådgivaren ska göra en så kallad lämplighetsbedömning för att kunna rekommendera lämpliga värdepapper för just dig. För att kunna göra detta behöver rådgivaren ställa frågor om din ekonomiska situation, vad ditt mål med investeringen är, hur mycket risk du är beredd att ta och så vidare. Allt detta ska rådgivaren dokumentera och du ska få ta del av dokumentationen.

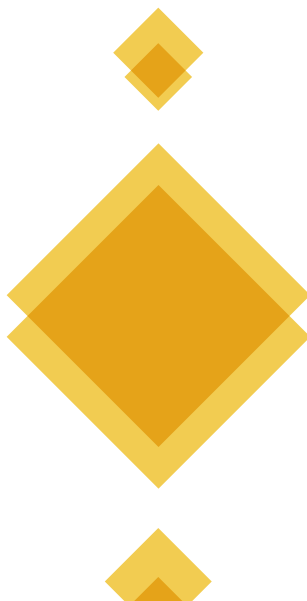
Vissa företag och representanter är dock inte rådgivare och de lämnar inte rådgivning, även om det kan framstå så. Det kan istället handla om att företaget säljer eller marknadsför produkter och då är förslagen på vad du ska investera i kanske inte baserade på dig och din ekonomi. Då gäller inte heller de särskilda regler som finns för rådgivning och som är tänkta att skydda dig. Därför är det viktigt att vara uppmärksam. Det krävs tillstånd från Finansinspektionen för att få lämna råd om finansiella instrument. På Finansinspektionens webbplats [fi.se](https://www.fi.se) kan du se vilka företag som har tillstånd.

Avslutningsvis är det viktigt att du själv förstår hur de rekommenderade värdepapperna fungerar och vilka risker som finns. Det är också viktigt att läsa igenom rådgivningsdokumentationen. Då har du bättre förutsättningar för att ta ett välgrundat investeringsbeslut.

Det finns två typer av rådgivare, oberoende rådgivare och rådgivare som inte får kalla sig för oberoende. Skillnaden mellan dem är att en oberoende rådgivare inte får lämna råd om egna produkter eller ta emot och behålla ersättning (provision) från bolagen vars värdepapper som råden avser. Rådgivare som inte är oberoende ska informera om detta men fråga för säkerhets skull.

Oavsett om rådgivaren som du träffar är oberoende eller inte så ska rådgivningen vara anpassad efter dina önskemål och behov. För att ytterligare skydda dig som investerare har finansbranschen genom branschorganet Swedsec dessutom tagit fram licensiering för personer som arbetar på finansmarknaden. Finansiella rådgivare med Swedsec-licens måste årligen genomföra tester för att få behålla sin licens.

På swedsec.se kan du enkelt få reda på om din rådgivare är licensierad.

GENOM DITT INVESTERANDE HAR DU MÖJLIGHET ATT PÅVERKA

Investeringar kan bidra till vår gemensamma ekonomi och samhälls-ekonomi på olika sätt. Genom att investera kan du vara med och finansiera ett bolag, en sektor eller en stat och påverka till vad ditt sparande ska användas.

HÅLLBARA INVESTERINGAR

Ett område som många sparare efterfrågar och som har vuxit kraftigt de senaste åren är hållbara investeringar i aktier, fonder och andra värdepapper. I grund och botten handlar hållbara investeringar om att investera i sådant som du tror kan bidra till en bättre värld, till exempel bolag som tar hänsyn till mänskliga rättigheter eller miljön. Genom att investera hållbart kan du bidra till att åstadkomma förändringar eftersom dina pengar, tillsammans med andras, kan placeras i företag med hållbara arbetsätt och sätta tryck på branscher och bolag att agera mer hållbart. Begreppet hållbara investeringar är brett och kan avse olika saker. Det finns dock ett antal områden som ofta täcks in: hållbar miljö, social hållbarhet, jämställdhet, etisk hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Du kan välja att investera hållbart utifrån positiva kriterier men också genom att välja bort

negativa kriterier. Låt oss använda hållbar miljö som exempel. Vill du att dina investeringar ska bidra till en hållbar miljö kan du välja bolag som är inriktade på detta, till exempel förnybar energi, klimatsmarta bilar och rent vatten. Du kan också välja bort bolag inom exempelvis oljebranschen eller andra fossila bränslen.

JÄMSTÄLLT INVESTERANDE

Trots steg mot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män råder fortfarande skillnader mellan könen när det kommer till sparande. Det faktum att kvinnor historiskt haft ett lägre löneläge och jobbat mer deltid än män för att istället ägna tid åt obetalt hemarbete har bidragit till att kvinnor idag generellt har mindre sparutrymme än män. I många fall leder detta också till att kvinnor börjar spara senare i livet än vad män gör och genom ränta på ränta-principen kan detta vara svårt att kompensera för genom ett större sparande senare i livet.

Sett ur ett bredare perspektiv kan jämställt investerande också röra den påverkan sparandet kan ha på samhället. Aktiva investeringsval och engagerade aktieägare kan bidra positivt till att utveckla jämställdhetsarbetet hos företaget. Investeringar i bolag som arbetar för ökad jämställdhet och har jämställda styrelser och kvinnor i ledande positioner kan långsiktigt driva en förändring kring jämställdhet i samhället.

KOM IGÅNG GUIDE – CHECKLISTA

■ 1. Öppna ett investeringskonto

För att kunna investera i värdepapper måste du ha ett särskilt konto. Det enklaste är att öppna ett investeringssparkonto (ISK). Det är helt gratis och kan göras hos din vanliga bank eller en nätbank. När kontot är öppnat gör du en vanlig banköverföring från ditt vanliga bankkonto till ditt spar- eller investeringssparkonto. Du kan också ha stående överföringar månadsvis.

■ 2. Bestäm hur mycket du ska spara

Bestäm hur mycket pengar du vill och kan spara. Tänk på att det gör stor skillnad för din privatekonomi om du sparar pengar regelbundet tack vare ränta på ränta-effekten. Kom även ihåg att det är bättre att du sparar lite än ingenting alls.

■ 3. Väg risken mot avkastningen

Ju högre risk du tar desto högre kan din avkastning potentiellt bli. Men en hög risk kan också innebära att din investering minskar i värde. Hur stor risk du kan ta beror dels på vilken sikt du investerar och till vad och dels på din riskvilja.

■ 4. Tid, intresse och kunskap avgör ditt val

Ditt val bör också anpassas efter hur mycket tid du är beredd att lägga ner, hur stort ditt intresse är och hur mycket kunskap du har. Ju högre risk du tar desto mer tid bör du lägga på att sätta dig in i och följa investeringen.

■ 5. Välj vad du vill investera i

Om du gått igenom stegen ovan och landat i att du vill investera så är det nu dags att välja vad du ska investera i. Genom ditt ISK kan du läsa om och jämföra olika fonder, aktier och andra värdepapper. Innan du investerar är det viktigt att du förstår vad det är du investerar i genom att läsa på hur investeringen fungerar och vad den kostar. En bred aktiefond är ett bra alternativ för de flesta som sparar långsiktigt.

Kom ihåg att en investering i aktier, fonder och andra värdepapper både kan öka och minska i värde och att du inte kan vara säker på att du får tillbaka hela din investering.

LÅNA

Att låna pengar ger oss en möjlighet att konsumera utan att först behöva spara. De flesta av oss kan exempelvis inte inom rimlig tid spara ihop det belopp som krävs för att köpa en bostad kontant eller försörja oss fullt ut under tiden vi studerar. Då är det bra att det finns möjlighet att låna från banken eller Centrala studiestödsnämnden (CSN). Men i vilka lägen är det okej att låna och i vilka situationer ska man undvika det? I det här avsnittet får du förhoppningsvis svar på några frågor och kan låna pengar på ett så tryggt och säkert sätt som möjligt.

NÄR SKA MAN LÅNA OCH NÄR SKA MAN INTE GÖRA DET?

En grundregel brukar vara att du ska undvika att låna pengar till något som inte har ett bestående eller ett framtida värde. Att låna till en bostad, studier, bil eller båt är något helt annat än att låna till exempelvis en till resa. När du kommer hem från resan finns i och för sig en upplevelse kvar, men du har inget att sälja om du skulle hamna i ekonomiska svårigheter. Äger du en bil som du har lånat pengar till kan du i värsta fall sälja bilen om du skulle få problem. Så tänk noga igenom om det finns alternativ till att låna pengar till konsumtion, som till exempel att spara och vänta med att konsumera något. Om du lånar till konsumtion, se till att betala av lånet så fort som möjligt.

LÅN MED SÄKERHET OCH LÅN UTAN SÄKERHET

Om du lånar till konsumtion, till exempel till en resa eller till kläder som du köper på kredit, så brukar man kalla det för konsumtionslån. De kan ha olika benämningar, som exempelvis privatlån, blacolån eller medlemslån men det är alla samma sak, lån utan säkerhet. En säkerhet betyder att det finns en underliggande tillgång som lånet är kopplat till, till exempel en bostad. Har långivaren en sådan säkerhet som pant för lånet så kan denne erbjuda en lägre ränta än om det inte finns en säkerhet. Därför är räntan på konsumtionslån generellt högre.

HUR GÖR MAN NÄR MAN LÅNAR PENGAR OCH AV VEM?

Idag finns det många som erbjuder möjligheten att låna pengar. Det är inte bara banker utan också en lång rad låneförmedlingsinstitut och företag som idag kan vara långgivare. Gemensamt för dessa är att du som låntagare blir konsument av en tjänst och att alla företag som ger ut lån till konsumenter måste ha tillstånd av Finansinspektionen. Som konsument är det viktigt att noga jämföra och titta på de erbjudanden du får. Kostnaden jämförs bäst genom att titta på den effektiva räntan. Den visar lånets alla kostnader, uttryckt som en årsränta, inklusive de avgifter som ofta tillkommer, som till exempel uppläggningsavgifter. Att långgivaren måste redovisa den effektiva räntan är reglerat i en lag som alla långgivare måste följa. Den heter konsumentkreditlagen och finns till för att skydda dig som konsument. I konsumentkreditlagen finns också reglerat att långgivaren måste göra en kreditprövning av dig som låntagare innan företaget ger dig ett lån. Det görs för att ta reda på om du har möjlighet att betala tillbaka krediten, men är faktiskt också ett skydd för dig.

KREDITPRÖVNING

En kreditprövning innebär att långgivaren tittar på dina nuvarande inkomster och utgifter för att pröva att du har möjlighet att betala räntor och amorteringar. Det görs för att minska risken för långgivaren men förhindrar också att konsumenter lånar mer än vad de klarar av att betala tillbaka. De uppgifter du lämnar kontrolleras genom kreditupplysningar, så det är viktigt att du lämnar riktiga uppgifter.

KALP-KALKYL

För att kunna bedöma om du kan betala lånets kostnader behöver långgivaren veta hur stora inkomster och utgifter du har. Därför görs en kalkyl där allt detta ingår, en så kallad kvar-att-leva-på-kalkyl. I kalkylen dras dina levnadskostnader, som innefattar allt från till exempel boendekostnader, bilkostnader, utgifter för mat och kostnader för lånet, från dina inkomster. Är ni flera i hushållet

ingår kostnader för hela familjen. Tanken är att kalkylen ska visa ett positivt resultat för att visa att du har råd att låna pengar. På Konsumentbyråernas webbplats [konsumenternas.se](https://www.konsumenternas.se) kan du läsa mer om kreditbedömning och KALP-kalkyl och hur bedömningen genomförs.

AMORTERING

Amortering betyder att du betalar av på skulden. Vid varje betalningstillfälle ska amorteringen betalas med räntan på lånet. När du amorterar minskar ditt lån och även dina räntekostnader eftersom de baseras på hur stort lånet är. I låneavtalet står det mer om ditt amorteringsbelopp. För bolån finns särskilda regler för amortering, vilket du kan läsa mer om i avsnittet om bolån. Tänk på att ju längre tid du har kvar ditt lån, desto högre blir den totala räntekostnaden.

OLIKA TYPER AV LÅN

BOLÅN

Ett bolån tas med syfte att köpa en bostad och är den vanligaste typen av lån i Sverige i dag. Det är ofta stora summor involverat när man köper en bostad och det är vanligt att man behöver ta ett lån till delar av köpeskillingen, ett så kallat bolån. För bolån gäller särskilda amorteringskrav och regler för hur mycket du kan låna. När du ska köpa en bostad kan du normalt låna upp till 85 procent av bostadens värde, alltså beloppet du köper bostaden för. Resterande del, den så kallade kontantinsatsen, behöver du finansiera själv med egna pengar. Om du ska köpa en bostad för en miljon behöver du alltså själv ha 150 000 kronor.

Lånelöfte

När det gäller bolån är det bra om du redan innan du börjar titta på bostad skaffar ett så kallat lånelöfte så att du vet hur mycket du kan köpa för. Det kan du enkelt göra på bankernas webbplatser. Tänk på att ett lånelöfte är ett preliminärt besked. Om något skulle ändras i din betalningsförmåga den dagen du ska köpa, till exempel om du blivit arbetslös, så kan banken neka dig lånet. Det är också bra om du själv ställer upp hur din ekonomi ser ut före och efter bostadsköpet så att du vet hur din ekonomi påverkas. Du bör exempelvis fundera över hur mycket pengar du vill ha kvar när boendet är betalt.

Bunden/rörlig ränta

Det är bra att vara förberedd på att räntorna stiger och att lånet därmed blir dyrare, särskilt om du har stora bolån. Ett sätt att sprida risken är att välja bunden ränta på en del eller hela lånet. Om du har bunden ränta vet du vad räntekostnaden blir, men om du behöver lösa lånet i förtid kan du behöva betala en ränteskillnadsersättning till banken. Ett annat sätt är att amortera extra på lånet så att räntekostnaderna minskar över tid eller att spara till en räntebuffert på ett sparkonto. Då har du en buffert att ta av den dagen räntorna stiger.

Amortering på bolån

När du betalar på ditt bolån gäller enligt lag särskilda regler beroende på hur mycket du lånar i förhållande till bostadens värde. För att beräkna det som ligger till grund för den så kallade belåningsgraden delar du skulden med inköpspriset eller värdet på din bostad.

Den procentsiffra du får då anger hur mycket du ska amortera.

Se exemplet nedan:

Belåningsgrad	Amortering
Belåningsgrad större än 70 procent	Du ska amortera 2 procent av skulden årligen, vanligen månadsvis
Belåningsgrad mellan 50-70 procent	Du ska amortera 1 procent av skulden årligen
Du lånar mer än 4,5 gånger hushållets totala inkomst	Du ska amortera ytterligare 1 procent av skulden årligen, utöver den ordinarie amorteringen

Kom ihåg att amortering är bra för dig eftersom det minskar din skuld och dina räntebetalningar på sikt. Det ger ett visst skydd om exempelvis din inkomst skulle minska.

BOLÅNESKYDD OCH ANDRA FÖRSÄKRINGSSKYDD

Eftersom ett bolån ofta rör sig om ganska höga belopp är det bra att tänka efter redan innan på vad som händer om du eller någon i din familj blir sjuk, arbetslös eller råkar ut för en olycka. Du kan exempelvis teckna ett bolåneskydd som träder in och betalar lånets kostnader om du blir arbetslös eller arbetsoförmögen. Priset för ett bolåneskydd varierar med lånets storlek och din ålder. Är ni flera låntagare kan ett alternativ vara en livförsäkring som ni tecknar för varandra. Skulle en av er avlida kan ni använda försäkringspengarna för att lösa en del av lånet och på så vis möjliggöra för den andra att bo kvar. Tänk också på att kolla upp hur ditt övriga försäkringsskydd ser ut. Det är bra om du är medlem i en a-kassa eller har en inkomstförsäkring. Glöm inte heller att teckna en hemförsäkring.

BIL- OCH MC-LÅN

Ett bil- eller MC-lån tas vanligen med fordonet som säkerhet. Att det finns en säkerhet betyder att det finns en underliggande tillgång som lånet är kopplat till, i detta fall bilen eller MC:n. Normalt kan du låna upp till 80 procent av fordonets värde, resten behöver du bidra med själv. Lånet är kopplat till det enskilda fordonet och kan inte användas till något annat. Amorteringstakten är vanligen ganska hög eftersom bilar och motorcyklar ganska snabbt sjunker i värde. Idag är det vanligt att leasa (hyra) bil men då gäller andra regler. Även här är det viktigt att jämföra leasingavtal och noga kontrollera vad som ingår i avtalet.

KONSUMTIONSLÅN

Fördelen med konsumtionslån är att det ger dig möjlighet att betala idag för något som du annars inte skulle kunna köpa eller göra. Nackdelen är att det kan bli dyrt eftersom räntan vanligen är ganska hög. Att låna pengar på det här sättet blir därför ofta väldigt kostsamt för dig som låntagare och du bör noga tänka igenom beslutet att ta denna typ av lån. Använd heller inte konsumtionslån som utväg för exempelvis tillfälliga ekonomiska problem. Det förvärrar bara din situation. Det kan kännas lockande att handla på kredit eller att ta ett lån för att köpa dyra kläder, men om du inte har råd idag så har du troligtvis inte råd längre fram heller. Om du upplever ekonomiska bekymmer, ta istället hjälp av en budget- och skuldrådgivare som finns att tillgå kostnadsfritt i din kommun.

Många olika namn för samma sak

Även om lånen kan kallas för olika saker så har de gemensamt att lånet inte har någon säkerhet. Långgivaren är skyldig att göra en kreditprövning av din ekonomi. Ofta utgår räntan du får på lånet från din ekonomiska situation, därför kan du få högre eller lägre ränta än någon annan. Hur dyrt ditt lån blir i slutändan beror på hur hög räntan är, hur länge du har kvar lånet och vilka avgifter som tillkommer. Kom ihåg att jämföra den effektiva räntan när du vill jämföra långgivare med varandra.

Lån 100 000 kronor	Årsvis
Ränta: 5%	5000 kr
Aviavgift: 25 kr/månad	300 kr
Uppläggningskostnad: 200 kr	200 kr år 1
Effektiv ränta = 5,85%	Totalt efter 5 år = 114 508 kr

Nya riktlinjer, räntetak etc.

Sedan några år tillbaka finns det nya krav för så kallade högkostnads-krediter, det vill säga lån som har en väldigt hög ränta. Det finns exempelvis tak för hur hög räntan får vara och hur mycket avgifter du får betala om du blir sen med betalningarna. Det är heller inte tillåtet med alltför lockande reklam för högkostnads-krediter. De här reglerna finns till för att skydda konsumenter från att låna för mycket pengar till för hög ränta.

ATT TÄNKA PÅ NÄR DU LÅNAR PENGAR

Det är viktigt att du gör en noggrann genomgång av din ekonomi innan du lånar pengar. Dels behöver du fundera på hur stora lån du själv tycker att du klarar av. Kvar-att-leva-på-kalkylen är en sak, men det är bara du som vet vad du vill ha och behöver pengar till i vardagen. Du behöver också fundera på vad som händer när det oförutsedda inträffar. En inkomstförsäkring, ett medlemskap i en a-kassa eller ett bolåneskydd är några exempel på saker som kan vara bra att ha. Då kan du känna dig tryggare och vet att du har råd att betala både räntor och amorteringar även när oförutsedda saker händer i ditt liv.

Det är också bra att vara förberedd på att räntorna stiger och att lånet därmed blir dyrare, särskilt om du har stora bolån. Ett sätt att sprida risken är att välja bunden ränta på en del eller hela lånet. Om du har bunden ränta vet du vad räntekostnaden blir, men om du behöver lösa lånet i förtid kan du behöva betala en så kallad ränteskillnadsersättning till banken. Ett annat sätt är att amortera extra på lånet så att räntekostnaderna minskar över tid eller att spara till en räntebuffert på ett sparkonto. Då har du en buffert att ta av den dagen räntorna stiger.

LÄNK TIPS

KONSUMENTERNAS

[konsumenternas.se](https://www.konsumenternas.se) tel. 0200-22 58 00

Oberoende och kostnadsfri fakta och vägledning i bank-, försäkrings- och pensionsfrågor.

HALLÅ KONSUMENT!

[hallakonsument.se](https://www.hallakonsument.se) tel. 0771-525 525

Oberoende vägledning genom Konsumentverket, i samarbete med andra myndigheter, konsumentbyråer och kommunernas konsumentvägledning.

FONDBOLAGENS FÖRENING

[fondbolagen.se](https://www.fondbolagen.se) tel. 08-506 988 00

Statistik, fakta, undersökningar med mera.

FONDKOLLEN

[fondkollen.se](https://www.fondkollen.se)

Opartisk information om fondsparande samt verktyg och värdefulla exempel, användbara när det gäller allt fondsparande.

KRONOFOGDEN

[kronofogden.se](https://www.kronofogden.se) tel. 0771-73 73 00

Information och vägledning för dig som vill ha hjälp med att betala eller få betalt.

SKATTEVERKET

skatteverket.se tel. 0771-567 567

Hjälp och information om exempelvis skatter, egenavgifter och avdrag.

CENTRALA STUDIESTÖDSNÄMNDEN, CSN

csn.se tel. 0771-276 000

Myndighet som hanterar det statliga studiestödet och lån.

RIKSGÄLDEN

riksgalden.se tel. 08-613 45 00

Myndighet som bland annat ansvarar för insättningsgarantin och investerarskyddet.

RIKSBANKEN

riksbank.se tel: 08-787 00 00

Sveriges centralbank med information om svensk penningpolitik.

SWEDSEC

swedsec.se tel: 08-56 26 07 10

Information om licensiering för för finansiella rådgivare och möjlighet att se vilka rådgivare som innehar licens.

Gilla din ekonomis utbildningsinsatser samordnas av **Finansinspektionen** inom **Nationella nätverket för finansiell folkbildning**. Nätverket består av myndigheter, organisationer och företag som tillsammans samarbetar om utbildning i ekonomiska och finansiella frågor. Viljan är att ge konsumenterna i hela landet – och i alla åldrar – bättre möjligheter för att kunna ta olika medvetna ekonomiska och finansiella beslut i livet. Syftet är att öka den privatekonomiska förståelsen med hjälp av olika informations- och utbildningsinsatser. Tanken är att såväl statliga som privata aktörer här har ett gemensamt intresse i att stötta konsumenterna med fakta – ingen försäljning!

På gilladinekonomi.se finns fler broschyrer om privatekonomi att läsa och skriva ut.

